אָמַר לוֹ **רַבִּי עֲקִיבָא, אוֹ חִלּוּף** – לכאורה ניתן להחליף ולדון את הקל וחומר בצורה הפוכה, **מָה אִם הַוָּאָה שֶׁהִיא** אסורה רק **מִשּׁוּם שְׁבוּת, וְאַף עַל פִּי כֵן אֵינָהּ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת** לצורך הקרבת הפסח, **שְׁחִיטָה שֶׁהִיא** אסורה **מִשּׁוּם מְלָאכָה, אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא תִּדְחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, וממילא** כשיחול ערב פסח בשבת לא יקריבו את הפסח.

אָמַר לוֹ **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, עֲקִיבָא,** כיצד אתה אומר קל וחומר זה, הרי **עֲקִרְתָּ** בכך את **מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה** (במדבר ט ב) 'וְיַעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל **אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ', שממנו** לומדים שיש להקריב את הפסח **בְּמוֹעֲדוֹ בֵּין** כשחל **בַּחוֹל וּבֵין** כשחל **בַּשַּׁבָּת,** ואין קל וחומר יכול לדחות את הנלמד מדרשת הכתוב.

אָמַר לוֹ רבי עקיבא לרבי אליעזר, **רַבִּי, חֲבֵא לִי מוֹעֵד לְאֵלּוּ בְּמוֹעֵד לַשְּׁחִיטָה.** כלומר, מהפסוק 'במועדו' ניתן אמנם ללמוד לגבי שחיטת הפסח שנקבע לה מועד [ערב פסח] לעשייתה, שתדחה את השבת, אך לא ניתן ללמוד ממנו לגבי הפעולות הנזכרות לעיל [הרכבתו של הקרבן, הבאתו מחוץ לתחום וחיתוך יבלתו] שאין מועד קבוע לעשייתן וניתן לעשותן לפני ערב פסח, ומשום כך אינן דוחות את השבת.

כָּלָל אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, כָּל מְלָאכָה – פעולה **שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אֵינָהּ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת** לצורך הקרבת הפסח, **אֶפִילּוּ** אם איסורה רק מדרבנן. אבל **הַשְׁחִיטָה** של הקרבן, **שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת.**

גמרא

שנינו במשנה שהקרבת הפסח דוחה את השבת. הגמרא מביאה ברייתא המספרת מעשה בענין זה: **תָּנוּ רַבָּנָן, הֲלָכָה זוֹ** שהקרבת הפסח דוחה את השבת, **נִתְעַלְּמָה מִבְּנֵי בְתֵירָא** שהיו נשיאי הסנהדרין בארץ ישראל. **שִׁפְעַם אַחַת חָל אַרְבָּעָה עָשָׂר** בניסן **לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכְחוּ** בני בתירא **וְלֹא יָדְעוּ אִם** הקרבת **הַפֶּסַח דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, אִם לָאו, וְאָמְרוּ, כְּלוּם** – האם **יֵשׁ** כאן **אָדָם שֶׁיּוֹדֵעַ אִם פֶּסַח דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת אִם לָאו. אָמְרוּ לָהֶם, אָדָם אֶחָד יֵשׁ** כאן **שֶׁעָלָה מִבָּבֶל וְהִלֵּל הַבַּבְלִי שְׁמוֹ, שֶׁשִּׁימֵּשׁ** את **שְׁנֵי גְּדוֹלֵי הַדּוֹר שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן, וְהוּא יוֹדֵעַ אִם פֶּסַח דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת אִם לָאו. שָׁלְחוּ בְנֵי** בתירא **וְקָרְאוּ לוֹ** להלל שיבוא אליהם, **וְאָמְרוּ לוֹ, כְּלוּם אַתָּה יוֹדֵעַ אִם הַפֶּסַח דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת אִם לָאו. אָמַר לָהֶם** הלל, הלא פשוט **שדוחה, שהרי וְכִי רַק פֶּסַח אֶחָד יֵשׁ לָנוּ בְּשָׁנָה שֶׁדּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, וַהֲלֹא הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמֵּאתַיִם פְּסָחִים** – תמידים ומוספים הבאים מכבשים כמו קרבן פסח **יֵשׁ לָנוּ בְּשָׁנָה שֶׁדּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת.** כלומר, יש ללמוד מהקרבתם של התמידים והמוספים בשבת, שאף הקרבת הפסח דוחה את השבת. **אָמְרוּ לוֹ, מְנַיִן לְךָ** – מהיכן למדת זאת שדין הפסח כדין התמיד. **אָמַר לָהֶם, נֶאֱמַר 'מוֹעֲדוֹ' בַּציווי** על הקרבת **הַפֶּסַח, וְנֶאֱמַר 'מוֹעֲדוֹ' בַּציווי** על הקרבת **הַתָּמִיד,** ויש ללמוד בגזירה שוה, **מָה** – כשם ש**'מוֹעֲדוֹ' הָאָמוּר בַּתָּמִיד** מצינו אצלו שקרבן זה **דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, אַף 'מוֹעֲדוֹ' הָאָמוּר בַּפֶּסַח** שהרי עבודתו **דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. וְעוֹד** טעם ללמוד מקרבן התמיד, **שהרי כָּל וְחוֹמֶר הוּא, וּמָה תָּמִיד שֶׁאֵין עֲנוּשׁ** [–נענשים] **בִּכְרֵת** כשלא מקריבים אותו, **ואף** על פי כן **דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, פֶּסַח שֶׁעֲנוּשׁ כָּרֵת, וכי אֵינוֹ דִּין שֶׁדּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת.**

המשך המעשה: מאחר שראו בני בתירא את גדלותו של הלל **בתורה, ונוכחו לראות שהוא גדול מהם, מִיָּד הוֹשִׁיבוּהוּ בְּרֹאשׁ וּמִינּוּהוּ לְנָשִׂיא** הסנהדרין **עֲלֵיהֶם, וְהָיָה דּוֹרֵשׁ כפי שהיה נהוג שהנשיא עושה, כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם כּוּלּוֹ בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח. הִתְחִיל הלל מְקַנְטְרָן** [–להקניט ולהעציב את בני בתירא] **בְּדְבָרִים** על ששכחו את ההלכה **וְאָמַר לָהֶן, מִי – מה גָּרַם לָכֶם שֶׁאֲעָלָה מִבָּבֶל וְאֶהְיֶה נָשִׂיא עֲלֵיכֶם, עֲצָלוּת שֶׁהָיְתָה בָּכֶם, שֶׁלֹּא שִׁמַּשְׁתֶּם אֶת שְׁנֵי גְּדוֹלֵי הַדּוֹר שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן** ומחמת כן לא זכרתם שהקרבת הפסח דוחה את השבת.

הברייתא מספרת על שאלה שהעלו בני בתירא בפני הלל: **אָמְרוּ** לוֹ בני בתירא להלל, **רַבִּי, אִם שָׁכַח אָדָם וְלֹא הֵבִיא סַכִּין מֵעֶרֶב שַׁבָּת** לעזרה לצורך שחיטת הפסח בשבת, **מַהוּ** – כיצד יעשה, **הרי** בשבת אסור להביאו דרך רשות הרבים מפני שניתן היה להביאו מאתמול. **אָמַר לָהֶן, הֲלָכָה זוֹ שָׁמַעְתִּי וְשָׁכַחְתִּי, אֶלָּא הַנַּח לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל** – נניח לציבור לנהוג כפי המקובל בידם, **מפני שאף אִם אֵין נְבִיאִים הֵן, על כל פנים בְּנֵי נְבִיאִים הֵן.** כלומר, ראו כיצד ינהגו הציבור כיון שניתן להסתמך על מנהגם שיהיה כראוי. **ואכן, לְמָחָר,** בשבת ערב פסח, **מִי שֶׁפִּסְחוֹ היה טָלֶה, תּוֹחֲבוֹ** – תחב את הסכין **בְּצַמְּרוֹ** וכך הביאו לעזרה, **ומִי שֶׁפִּסְחוֹ גְּדִי,** שאין לו צמר אלא שיער שאין הסכין נתפס בו, **תּוֹחֲבוֹ בֵּין קַרְנָיו. רָאָה** הלל את **הַמַּעֲשֶׂה** שעשו הציבור, **וְנִזְכַּר בַּהֲלָכָה, וְאָמַר,** אכן **כָּךְ מְקוּבָּלַנִי מִפִּי שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן** שמותר לעשות כן לצורך הבאת הסכין.

הגמרא מבארת את הדרשה שאמר הלל: **אָמַר מַר, נֶאֱמַר 'מוֹעֲדוֹ' בַּפֶּסַח וְנֶאֱמַר 'מוֹעֲדוֹ' בַּתָּמִיד, מָה 'מוֹעֲדוֹ' הָאָמוּר בַּתָּמִיד דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, אַף 'מוֹעֲדוֹ' הָאָמוּר בַּפֶּסַח דּוֹחֶה שַׁבָּת.** מקשה הגמרא: **וְתָמִיד גּוּפֵיהּ** [–עצמו] **מְנָלָן דְּדָחֵי** – מנין לנו שדוחה הקרבתו את השבת. **אִילֵימָא מִשּׁוּם דִּכְתִיב בֵּיהּ 'בְּמוֹעֲדוֹ', שמשמעותו שמקריבים אותו** בזמן שנקבע לו ואפילו בשבת, **אם כן קשה, שֶׁפֶּסַח נַמִּי הָא כְּתִיב בֵּיהּ 'מוֹעֲדוֹ',** ומזה ניתן היה ללמוד שדוחה את השבת, **ומדוע** הוצרך הלל ללומדו מהתמיד. **אֶלָּא** על כרחך שהפסוק **'מוֹעֲדוֹ' לֹא הָיָה מַשְׁמַע לֵיהּ** להלל ללמוד ממנו שהפסח קרב אפילו בשבת, משום שניתן להעמידו דווקא בזמן ההיתר, דהיינו בימות החול, **ואם כן הָכָא נַמִּי** לגבי התמיד מה שנאמר **'מוֹעֲדוֹ' לֹא מַשְׁמַע לֵיהּ** – אין משמעותו כך, ולא ניתן ללמוד זאת ממנו. ואם כן חוזרת הקושיא, מנין שהקרבת התמיד דוחה את השבת. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא** למדו שהקרבת התמיד דוחה שבת ממה **דְּאָמַר קְרָא** (במדבר כח י) לענין קרבן מוסף בשבת **'עוֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל עוֹלַת הַתָּמִיד',** דהיינו שקרב בנוסף לקרבן התמיד, **מִכְּלָל** – וממילא משמע ש[עוֹלָה] **דְּתָמִיד קְרֵבָה בְּשַׁבָּת.** וממנו למדו בגזירה שוה לקרבן פסח שאף הוא קרב בשבת.

הגמרא דנה בקל וחומר שאמר הלל לבני בתירא: **אָמַר מַר, וְעוֹד, כָּל וְחוֹמֶר הוּא, וּמָה תָּמִיד שֶׁאֵין עֲנוּשׁ כָּרֵת דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, פֶּסַח שֶׁעֲנוּשׁ כָּרֵת אֵינוֹ דִּין שֶׁדּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת.** מקשה הגמרא: **אִיכָּא לְמֵימַר דְּתָנֵי** – הרי ניתן להקשות, כיצד לומדים דין הפסח מהתמיד, **מָה לְתָמִיד שדינו חמור מדין הפסח, שֶׁכֵּן הוּא תָּדִיר,** שקרב בכל יום, **וְעוד שהוא כָּלִיל** – שקרב כולו למזבח ואין משאירים ממנו לאכילה, **ומשום כך** דוחה את השבת, **מה** שאין כן הפסח שאינו קרב כי אם אחת בשנה וגם אינו קרב כולו למזבח, **לא** ידחה את השבת. מתרצת הגמרא: את הקל **וְחוֹמֶר אָמַר** להו הלל **בְּרֵישָׁא** – בתחילה, **וּפָרְכוּהָ** – והם הקשו עליו באופן הנזכר, **וַהֲדַר** – ולאחר מכן, מאחר שקבל הלל את קושייתם, **אָמַר** להו את **הַגְּזֵירָה שָׁוָה** מקרבן התמיד שהובאה לעיל.

מקשה הגמרא: **וְכִי מֵאַחַר דְּנָמַר** – שלמד הלל מרבותיו **גְּזֵירָה שָׁוָה** זו, **כָּל וְחוֹמֶר לָמָּה לִי** – למה הוצרך לאומרו. מתרצת הגמרא: אכן הלל למד מהגזירה שוה ולא הוצרך לקל וחומר, **אֶלָּא לְדִידְהוּ קָאָמַר לְהוּ** – אמר להם זאת לשיטתם, **דְּבִשְׁלָמָא** את **הַגְּזֵירָה שָׁוָה** הנזכרת **לֹא גָּמְרִיתוּ** – לא למדתם מרבותיכם, ואף לא סברתם אותה מעצמכם מחמת הכלל **דְּאִין אָדָם דָּן גְּזֵירָה שָׁוָה מֵעַצְמוֹ** אלא אם כן למדה מרבו, **אֶלָּא כָּל וְחוֹמֶר דְּאָדָם דָּן מֵעַצְמוֹ** אף אם לא שמעו מרבותיו, **אֵיבָּעֵי לְכוּ לְמֵידַן** – הייתם צריכים ללמוד ולומר שהפסח דוחה את השבת. **וְאָמְרוּ לֵיהּ** בני בתירא להלל, **הָכָל וְחוֹמֶר** שהבאת **פְּרִיכָא** [–מופרך] **הוּא** כמבואר לעיל, ולפיכך לא למדנו אותו.

שנינו בברייתא שתחבו את הסכינים על גבי הבהמות כדי להביאם לעזרה. הגמרא מבררת דין זה: **אָמַר מַר, לְמָחָר, מִי שֶׁפִּסְחוֹ טָלֶה תּוֹחֲבוֹ לוֹ בְּצַמְּרוֹ, גְּדִי, תּוֹחֲבוֹ לוֹ בֵּין קַרְנָיו.**

מקשה הגמרא: **וְהָא** – והרי כשמניח את הסכין על בהמת הקרבן, **קָא עָבִיד עֲבוֹדָה** – משתמש **בְּקָדָשִׁים** הוא, וזה אסור כפי שנלמד מהכתוב (דברים טו יט) 'לֹא תַעֲבֹד בִּבְכוֹר שׁוֹרֶךָ'. מתרצת הגמרא: אותם שעשו כן, נהגו בזה **בְּפִי** שנהג תמיד **הִלֵּל** לעשות בהבאת קרבנותיו. **דְּתַנְיָא, אָמְרוּ עָלָיו עַל הִלֵּל, מֵימָיו לֹא מָצָל אָדָם בְּעוֹלָתוֹ** – מעולם לא נכשל אדם באיסור מעילה בקרבן עולה של הלל. משום שלא היה מקדישה מחוץ לעזרה, **אֶלָּא** היה **מְבִיאָהּ** [–את הבהמה] כשהיא עדיין **חוּלִּין, לָעֲזָרָה, וּמַקְדִּישָׁהּ, וְסוֹמֵךְ יָדוֹ עָלֶיהָ וְשׁוֹחֲטָהּ**, ונמצא שבזמן הקצר שבין הקדשתה לשחיטתה לא היתה שהות למעול בה. ואף כאן הוקדשו הבהמות לקרבן פסח רק משהובאו לעזרה, ולפיכך יכלו להניח עליהן את סכיניהם בעודן חולין.

הגמרא שבה ומקשה על תירוץ זה: **פֶּסַח בַּשַּׁבָּת הֵיכִי מָצֵי מַקְדֵּישׁ** – כיצד יכלו להקדיש את פסחיהם בשבת, **וְהָתַנְיָן** במשנה בביצה (לו:), **אֵין מַקְדִּישִׁין** הקדשות לשמים ביום טוב, **וְכֵן אֵין מַעֲרִיכִין** – לומר 'ערכי' או 'ערך פלוני עלי', **וְאֵין מַחֲרִימִין** – לומר 'הרי בהמה זו חרם', **וְאֵין מַגְבִּיהִין** – אין מפרישים מן הפירות **תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת**. מסיימת המשנה: **כָּל אֵלּוּ** האיסורים, **בְּיוֹם טוֹב אָמְרוּ** אותם, **וְלֹא וְחוֹמֶר** שהם אסורים **בַּשַּׁבָּת** שחמורה ממנו. ואם כן קשה מה שאמרנו לעיל שהוקדשו הבהמות רק משהובאו לעזרה בשבת. מתרצת הגמרא: **הָנֵי מִילֵּי** שאסור להקדיש בשבת, **בְּחוֹבוֹת** [–קדשים] **שֶׁאֵין קָבוּעַ לָהֶן זְמַן** להקרבתן, כגון חטאות ואשמות, **אֲבָל בְּחוֹבוֹת שֶׁקָּבוּעַ לָהֶן זְמַן**, כגון פסח, **מַקְדִּישִׁין** אותן ביום הקרבתן אפילו כשחל בשבת, שמאחר שהקרבתן דוחה את השבת, אף הקדשתן כן. וכמו **דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַקְדִּישׁ אָדָם אֶת פֶּסַח שֶׁחָל בַּשַּׁבָּת** בה ערב פסח, **וְאֶת קִרְבַּן חֲגִיגָתוֹ בְּיוֹם טוֹב.**

מוסיפה הגמרא להקשות: כיצד הוליכו את הבהמות ברשות הרבים כשהסכינים עליהם, **וְהָלְאָה** המנהיג בשבת בהמה ברשות הרבים כשמוטל עליה משאוי, עובר על איסור **'מְחַמֵּר'**. מתרצת הגמרא: הדבר מותר משום שבאופן זה הרי הוא **מְחַמֵּר בְּלְאַחַר יָד** – בשינוי מהדרך הרגילה, שכן אין הדרך להטיל משאוי על טלה.

שבה הגמרא ומקשה: **מְחַמֵּר בְּלְאַחַר יָד נַמִּי, נֵיתֵי** [–אמנם] **דְּאִיסּוּרָא לִיבָּא**, אך **אִיסּוּרָא מִדְּרַבָּנָן הִיא** [–על כל פנים] **אִיבָּא**, ואם כן עדיין קשה, כיצד הותר הדבר. מתרצת הגמרא: אכן, **הָכִי נָמֵי** קשה, כיצד הותר הדבר – **זֶה מַה שֶּׁשָּׁאַלְתָּ** בני בתירא את הלל, **הָאֵם נִיתָּן לְהַתִּיר לְהָבִיא** את הסכין באופן זה. **וְשׁאלתם היתה, מה הדין כשיש דָּבָר** [–מעשה] **שֶׁיֵּשׁ לוֹ הֶיתֵּר מִן הַתּוֹרָה** – שמן התורה הוא מותר, **וְדַבַּר שְׁבוּת עוֹמֵד לְפָנָיו** – וכדי לעשותו צריך לעבור על איסור שבות, והוא רוצה **לַעֲקֹר** – לעבור עליו **כְּלְאַחַר יָד** – בשינוי, ועושה זאת **בְּמָקוֹם מִצְוָה** – לצורך מצות הקרבת הפסח, **מַאי** – **הָאֵם זֶה מותר. וְאָמַר לָהֶן הלל, הֲלָכָה זוֹ שָׁמַעְתִּי וְשָׁכַחְתִּי, אֶלָּא הָנִיחוּ לָהֶן לְיִשְׂרְאֵל, אִם אֵין נְבִיאִים הֵן, בְּנֵי נְבִיאִים הֵן.**

הגמרא מביאה מאמר בעונשו של המתגאה, שממנו מתבאר הטעם שהלל שכח את ההלכה ששאלוהו: **אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב, כָּל הַמִּתְיַהֵר** – המתגאה, **אִם חָכָם הוּא, נִשְׁתַּכְּחָה מִמֶּנּוּ, וְאִם נָבִיא הוּא, נִשְׁתַּכְּחָה מִמֶּנּוּ.** מבארת הגמרא את מקור דברי רב: מה שאמר **שֶׁאִם חָכָם הוּא חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ**, נלמד **מֵהמעשה** שהיה עם **מֹשֶׁה. דִּכְתִיב** בענין יציאתם של משה ואלעזר הכהן לקראת השבים ממלחמת מדין (במדבר לא יד–טו), 'וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הֶחָיִל וגו' הַבָּאִים מִצְבָא הַמִּלְחָמָה. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחִיִּיתֶם כָּל נְקֵבָה', שכעס משה על שרי הצבא שהשאירו את הנקבות בחיים. **וּכְתִיב** לאחר מכן (שם לא כא) 'וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל אַנְשֵׁי הַצָּבָא הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה **זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה** וגו', שלימדם אלעזר כיצד להכשיר את הכלים שלקחו ממדין. והלא מבואר בפסוק שמשה רבינו נצטוה על הלכות אלו מפי ה', **מִכְּלָל** – ויש ללמוד מזה, **דְּמֹשֶׁה אִינַּלַּם מִינַּיהּ** – שעתה נשכחו ממשה הלכות אלו מפני שכעס, ולפיכך לא לימדם הוא עצמו את בני ישראל.

ומה שאמר ריש לקיש **שֶׁאִם נָבִיא הוּא**, הכוונה **נְבוּאָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ**, נלמד **מֵהמעשה** שהיה עם **אֱלִישָׁע. דִּכְתִיב** שאמר אלישע הנביא ליהורם מלך ישראל כשירד אליו עם יהושפט ומלך אדום לשמוע את דבר ה' (מלכים ב ג יד), 'לוּלֵי **פְּנֵי יְהוֹשָׁפָט** מֶלֶךְ **יְהוּדָה אֲנִי נֹשֵׂא, אִם אַבִּיט אֵלֶיךָ וְאִם אֶרְאֶךָ** וגו'. כלומר, שלולי שרצה לחלוק כבוד ליהושפט, לא היה מביט כלל אל יהורם שהיה רשע. **וּכְתִיב** לאחר מכן (שם ג טו), שאמר אלישע כשרצה שתנוח עליו רוח הנבואה 'וְעַתָּה קְחוּ לִי מְנַגֵּן, וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן וַתְּהִי עָלָיו יַד ה'' וגו'. ומכאן למדנו, שמחמת שכעס על יהורם הסתלקה ממנו נבואתו, והוצרך לשמוע נגינה שתעביר ממנו את כעסו, ורק לאחר מכן 'ותהי עליו יד ה'' היא רוח הנבואה.

הגמרא מביאה מאמר נוסף בגנות הכעס: **אָמַר רַבִּי מָנִי בַּר פַּטִּישׁ, כָּל שֶׁכֹּעֲסִים, אֲפִילּוּ אִם פּוֹקְקִין עָלָיו** – קבעו לגביו שיזכה **לִגְדוּלָּה, מִן הַשָּׁמַיִם, מוֹרִידִין אוֹתוֹ** ממנה. שואלת הגמרא: **מַנְלַן** שכך הוא. משיבה הגמרא: **מֵאֱלִיאָב**, אחיו של דוד המלך, **שֶׁנֶּאֱמַר** לגביו בראותו את דוד בשדה המערכה של ישראל מול פלשתים (שמואל א' יז כח) 'וַיִּחַר אַף **אֱלִיאָב** בְּדָוִד וַיֹּאמֶר, לָמָּה [זֶּה] יָרַדְתָּ וְעַל מִי נָטַשְׁתָּ מְעַט הַצֹּאן הַהֵנָּה בַּמִּדְבָּר, אֲנִי יָדַעְתִּי אֶת זְדֹנְךָ וְאֵת רַע לְבָבְךָ כִּי לְמַעַן **רְאוֹת הַמִּלְחָמָה יָרַדְתָּ**', שכעס על דוד משום שחשב שנטש את הצאן כדי לבוא לראות את המלחמה, ולא ידע שדוד נשלח על ידי אביו להביא צידה לו ולאָחָיו שבשדה המערכה. ומצינו שכי אַוַּל [–הלך] **שְׁמוּאֵל לִמְמַשְׁחֵנוּ** – למשוח למלוכה את אחד מבני ישי אבי דוד על פי ציווי ה', **בְּכָלְּהוּ** – כאשר העביר ישי לפניו את כל אחיי דוד חוץ מאליאב, **כְּתִיב** שאמר שמואל (שם טז ח–י), '**לֹא בָזֶה בָּחַר ה''** שיהיה מלך, שמשמע שמעולם לא נבחרו לכך, **וּבֶאֱלִיאָב** כשראה אותו שמואל וחשב שהוא הגון למלכות, **כְּתִיב** (שם טז ז) 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל שְׁמוּאֵל, **אַל תַּבֵּט אֶל מַרְאֵהוּ וְאֶל גְּבַהּ קוֹמָתוֹ, כִּי מְאַסְתִּיהוּ**', מִכְּלָל – ומשמע מלשון זו, **דַּהֲוָה רָחִים לֵיהּ עַד הַאִידָּנָא** – שאהבו ה' עד עתה ובחר בו למלוך, ורק עתה מאסו מפני שהוא רגזן, ונמצא שמאחר שכעס הפסיד את הגדולה שנפסקה לו.

שנינו לעיל את מקור הדין שהפסח והתמיד קרבים בשבת. עתה מבררת הגמרא את מקור הדין שהפסח והתמיד קרבים אף בטומאה. שואלת הגמרא: **אַשְׁכְּחַן** – מצינו את מקור הדין לגבי **תָּמִיד וּפֶסַח דְּדָחוּ** [–שדוחים] **שַׁבָּת**, כמבואר לעיל (ע"א), אבל הדין **דְּדָחוּ** שני קרבנות אלו את **הַטּוּמְאָה**, דהיינו שמקריבים אותם כשרוב הציבור טמאים, **מְנָא לָן**. משיבה הגמרא: **אָמְרִי, כִּי הֵיכִי דְּלֵילְיָא** – כשם שלומדים (שם) **פֶּסַח מִתָּמִיד** בגזירה שוה **לְעָנְיַן** שדוחה **שַׁבָּת, הָכִי נָמֵי לֵילְיָא תָּמִיד מִפֶּסַח** בגזירה שוה זו, **לְעָנְיַן** הקרבתו **בְּטוּמְאָה**. שואלת הגמרא: **וּפֶסַח גּוּפֵיהּ** [–עצמו] **מְנָא לָן** – מהיכן למדנו שקרב אפילו בטומאה. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, המנהיגים שלפניה והתפארה במעשיה. **וּכְתִיב** בהמשך השירה (שם ה יב) **'עוּרִי עוּרִי דְּבוֹרָה עוּרִי עוּרִי דַּבְּרִי שִׁיר'** וגו', דהיינו, שהיא השתתקה מחמת שנסתלקה נבואתה, וביקשה שתחזור לה נבואתה כדי שתוכל להמשיך בשירה. ומכאן למדנו, שהגאוה מביאה לידי הסתלקות הנבואה.

הגמרא מביאה מאמר נוסף כעין המאמר הקודם: **רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, כָּל אָדָם שֶׁכּוֹעֲסִים, אִם חָכָם הוּא, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ, וְאִם נָבִיא הוּא, נְבוּאָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ.**

מבארת הגמרא את מקור דברי ריש לקיש: מה שאמר **שֶׁאִם חָכָם הוּא חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ**, נלמד **מֵהמעשה** שהיה עם **מֹשֶׁה. דִּכְתִיב** בענין יציאתם של משה ואלעזר הכהן לקראת השבים ממלחמת מדין (במדבר לא יד–טו), 'וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הֶחָיִל וגו' הַבָּאִים מִצְבָא הַמִּלְחָמָה. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחִיִּיתֶם כָּל נְקֵבָה', שכעס משה על שרי הצבא שהשאירו את הנקבות בחיים. **וּכְתִיב** לאחר מכן (שם לא כא) 'וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל אַנְשֵׁי הַצָּבָא הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה **זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה** וגו', שלימדם אלעזר כיצד להכשיר את הכלים שלקחו ממדין. והלא מבואר בפסוק שמשה רבינו נצטוה על הלכות אלו מפי ה', **מִכְּלָל** – ויש ללמוד מזה, **דְּמֹשֶׁה אִינַּלַּם מִינַּיהּ** – שעתה נשכחו ממשה הלכות אלו מפני שכעס, ולפיכך לא לימדם הוא עצמו את בני ישראל.

ומה שאמר ריש לקיש **שֶׁאִם נָבִיא הוּא**, הכוונה **נְבוּאָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ**, נלמד **מֵהמעשה** שהיה עם **אֱלִישָׁע. דִּכְתִיב** שאמר אלישע הנביא ליהורם מלך ישראל כשירד אליו עם יהושפט ומלך אדום לשמוע את דבר ה' (מלכים ב ג יד), 'לוּלֵי **פְּנֵי יְהוֹשָׁפָט** מֶלֶךְ **יְהוּדָה אֲנִי נֹשֵׂא, אִם אַבִּיט אֵלֶיךָ וְאִם אֶרְאֶךָ** וגו'. כלומר, שלולי שרצה לחלוק כבוד ליהושפט, לא היה מביט כלל אל יהורם שהיה רשע. **וּכְתִיב** לאחר מכן (שם ג טו), שאמר אלישע כשרצה שתנוח עליו רוח הנבואה 'וְעַתָּה קְחוּ לִי מְנַגֵּן, וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן וַתְּהִי עָלָיו יַד ה'' וגו'. ומכאן למדנו, שמחמת שכעס על יהורם הסתלקה ממנו נבואתו, והוצרך לשמוע נגינה שתעביר ממנו את כעסו, ורק לאחר מכן 'ותהי עליו יד ה'' היא רוח הנבואה.

הגמרא מביאה מאמר נוסף בגנות הכעס: **אָמַר רַבִּי מָנִי בַּר פַּטִּישׁ, כָּל שֶׁכֹּעֲסִים, אֲפִילּוּ אִם פּוֹקְקִין עָלָיו** – קבעו לגביו שיזכה **לִגְדוּלָּה, מִן הַשָּׁמַיִם, מוֹרִידִין אוֹתוֹ** ממנה. שואלת הגמרא: **מַנְלַן** שכך הוא. משיבה הגמרא: **מֵאֱלִיאָב**, אחיו של דוד המלך, **שֶׁנֶּאֱמַר** לגביו בראותו את דוד בשדה המערכה של ישראל מול פלשתים (שמואל א' יז כח) 'וַיִּחַר אַף **אֱלִיאָב** בְּדָוִד וַיֹּאמֶר, לָמָּה [זֶּה] יָרַדְתָּ וְעַל מִי נָטַשְׁתָּ מְעַט הַצֹּאן הַהֵנָּה בַּמִּדְבָּר, אֲנִי יָדַעְתִּי אֶת זְדֹנְךָ וְאֵת רַע לְבָבְךָ כִּי לְמַעַן **רְאוֹת הַמִּלְחָמָה יָרַדְתָּ**', שכעס על דוד משום שחשב שנטש את הצאן כדי לבוא לראות את המלחמה, ולא ידע שדוד נשלח על ידי אביו להביא צידה לו ולאָחָיו שבשדה המערכה. ומצינו שכי אַוַּל [–הלך] **שְׁמוּאֵל לִמְמַשְׁחֵנוּ** – למשוח למלוכה את אחד מבני ישי אבי דוד על פי ציווי ה', **בְּכָלְּהוּ** – כאשר העביר ישי לפניו את כל אחיי דוד חוץ מאליאב, **כְּתִיב** שאמר שמואל (שם טז ח–י), '**לֹא בָזֶה בָּחַר ה''** שיהיה מלך, שמשמע שמעולם לא נבחרו לכך, **וּבֶאֱלִיאָב** כשראה אותו שמואל וחשב שהוא הגון למלכות, **כְּתִיב** (שם טז ז) 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל שְׁמוּאֵל, **אַל תַּבֵּט אֶל מַרְאֵהוּ וְאֶל גְּבַהּ קוֹמָתוֹ, כִּי מְאַסְתִּיהוּ**', מִכְּלָל – ומשמע מלשון זו, **דַּהֲוָה רָחִים לֵיהּ עַד הַאִידָּנָא** – שאהבו ה' עד עתה ובחר בו למלוך, ורק עתה מאסו מפני שהוא רגזן, ונמצא שמאחר שכעס הפסיד את הגדולה שנפסקה לו.

שנינו לעיל את מקור הדין שהפסח והתמיד קרבים בשבת. עתה מבררת הגמרא את מקור הדין שהפסח והתמיד קרבים אף בטומאה. שואלת הגמרא: **אַשְׁכְּחַן** – מצינו את מקור הדין לגבי **תָּמִיד וּפֶסַח דְּדָחוּ** [–שדוחים] **שַׁבָּת**, כמבואר לעיל (ע"א), אבל הדין **דְּדָחוּ** שני קרבנות אלו את **הַטּוּמְאָה**, דהיינו שמקריבים אותם כשרוב הציבור טמאים, **מְנָא לָן**. משיבה הגמרא: **אָמְרִי, כִּי הֵיכִי דְּלֵילְיָא** – כשם שלומדים (שם) **פֶּסַח מִתָּמִיד** בגזירה שוה **לְעָנְיַן** שדוחה **שַׁבָּת, הָכִי נָמֵי לֵילְיָא תָּמִיד מִפֶּסַח** בגזירה שוה זו, **לְעָנְיַן** הקרבתו **בְּטוּמְאָה**. שואלת הגמרא: **וּפֶסַח גּוּפֵיהּ** [–עצמו] **מְנָא לָן** – מהיכן למדנו שקרב אפילו בטומאה. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**,

המשך בעמוד קיג

דְּאָמַר קְרָא בענין פסח שני (במדבר ט יג–יא), 'אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לָנֶפֶשׁ אוֹ בְדֶרֶךְ רְחוֹקָה לָכֶם אוֹ לְדֹרֹתֵיכֶם, וְעָשָׂה פֶּסַח לַה', בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעַרְבַּיִם', שאדם שלא הקריב את הפסח בזמנו מחמת טומאתו או מפני שהיה רחוק מן המקדש, מקריב אותו בי"ד אייר. ומכאן יש ללמוד, שדווקא אִישׁ יחיד שנטמא נִדָּחָה לְהקריב בְּפֶסַח שֵׁנִי, וְאֵין הציבּוּר שנטמאו רובם נִידְחִין לְפֶסַח שֵׁנִי, אֶלָּא עֲבָדַי – מקריבים את הפסח במועדו בְּטוּמְאָה.

רבי שמעון בן לקיש מקשה על המקור שהביא רבי יוחנן: אָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן, אִימָא – אמור באופן אחר את הדיוק מהפסוק, אִישׁ יחיד טמא נִדָּחָה לְפֶסַח שֵׁנִי, אך צִיבּוּר שרובו טמא לֵית לְהוּ תַּקָּנְתָּא להקריב את הפסח לֹא בְּפֶסַח רִאשׁוֹן וְלֹא בְּפֶסַח שֵׁנִי. ואם כן לא ניתן ללמוד מכאן שמקריבים את הפסח בטומאה. רבי שמעון בן לקיש דורש ממקור אחר שהפסח קרב בטומאה: אֶלָּא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, מֵהָכָא – מכאן יש ללמוד זאת, ממה שנאמר למשה בזמן שהיו בני ישראל במדבר (שם ה ב), 'צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיְשַׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צָרוּעַ וְכָל זָב וְכֹל טָמֵא לָנָפֶשׁ'. שלכאורה קשה, 'אָמַר הכתוב לשלח טְמֵאֵי מֵתִים, וְאַל 'אָמַר לשלח זָבִין וּמְצוֹרָעִין, וַאֲנִי הייתי אוֹמֵר מעצמי ולומד בקל וחומר, אִם טְמֵאֵי מֵתִים מְשַׁתַּלְּחִין מן המחנה, זָבִין וּמְצוֹרָעִין שחמורים יותר, שכן טומאתם יוצאת עליהם מגופם, לֹא כָּל שֶׁכֵּן שמשתלחים מהמחנה.